

KAMPANIA WYBORCZA (wprowadzenie)

Kampania wyborcza rozpoczyna się z dniem zarządzenia wyborów, a kończy na 24 godziny przed dniem głosowania. Polskie regulacje nie określają kto może nakłaniać lub zachęcać do głosowania w określony sposób. Ograniczenia dotyczą jedynie miejsc, w których można prowadzić agitację (patrz: „Agitacja wyborcza”). Podobnie, nie są ograniczone formy propagowania określonych list, partii czy kandydatów, środki prezentacji osób czy programów. Spełniony musi być jeden warunek - agitacja musi być prowadzona zgodnie z prawem i w sposób niezakłócający spokoju oraz nienaruszający praw innych osób.

Finansowanie kampanii wyborczej jest jawne, a wydatki ponoszone przez komitety wyborcze pokrywane są z ich źródeł własnych. Ponadto, wydatki komitetów wyborczych na agitację wyborczą są ograniczone limitami kwotowymi, ustalonymi w przepisach prawa.

Trzeba też pamiętać, iż zapewnieniu wyborów równych i powszechnych służą przepisy prawa karnego. Wprowadzono m.in. przepis odnoszący się do niezgodnego nakłaniania do głosowania poprzez oferowanie i przyjmowanie korzyści, choćby osobistych. Karalne jest też naruszenie tajności głosowania lub przeszkadzanie w przeprowadzeniu wyborów w sposób uniemożliwiający każdemu wyborcy swobodę w kandydowaniu lub głosowaniu, choćby przez utrudnienie dostępu do lokalu wyborczego, obliczaniu głosów, sporządzeniu protokołu z głosowania lub wywieraniu wpływu na sposób głosowania. W trakcie agitacji wyborczej nie można naruszać porządku publicznego, czci, wolności sumienia i wyznania.

AGITACJA WYBORCZA – to publiczne nakłanianie lub zachęcanie do głosowania na kandydata określonego komitetu wyborczego. Agitację wyborczą może prowadzić komitet wyborczy ale także każdy wyborca. Agitację wyborczą można prowadzić w telewizji, radiu, mediach społecznościowych, na spotkaniach z wyborcami oraz poprzez wywieszanie plakatów czy rozdawanie ulotek. Plakaty i hasła wyborcze mogą być umieszczane na nieruchomościach, parkanach lub obiektach ogłoszeniowych po uzyskaniu zgody właściciela lub osoby zarządzającej.

Prowadząc agitację wyborczą, komitety wyborcze, kandydaci czy wyborcy nie mogą organizować konkursów, w których można wygrać nagrody pieniężne lub przedmioty o wartości wyższej niż wartość przedmiotów zazwyczaj używanych w celach promocyjnych. Przedmiotami promocyjnymi mogą być np. długopisy, kubki czy breloczki.

Agitacji nie można prowadzić na terenie urzędów, w zakładach pracy w sposób zakłócający ich normalne funkcjonowanie, w jednostkach wojskowych, w lokalu wyborczym w czasie głosowania oraz na terenie szkół wobec niepełnoletnich uczniów. Można jednak wynająć w szkole sale, w której będą organizowane spotkania z wyborcami ale wyłącznie po godzinach zajęć, w których uczestniczy niepełnoletnia młodzież.

AUDYCJA WYBORCZA

Zarejestrowane komitety wyborcze mają prawo prowadzenia agitacji wyborczej w programach publicznych i niepublicznych nadawców radiowych i telewizyjnych, w formie audycji wyborczych. Audycją wyborczą jest część programu radiowego lub telewizyjnego, nie pochodząca od nadawcy radiowego lub telewizyjnego, która stanowi odrębną całość i prowadzona jest przez dany komitet wyborczy na rzecz tego samego komitetu wyborczego.

Komitatom wyborczym – w okresie od 15 dnia przed dniem wyborów do dnia zakończenia kampanii wyborczej – przysługuje prawo do rozpowszechniania nieodpłatnie audycji wyborczych w programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych na koszt tych nadawców. Niezależnie

od tego, każdy komitet wyborczy może od momentu przyjęcia przez organy wyborcze zawiadomienia o ich utworzeniu, do dnia zakończenia kampanii wyborczej, rozpowszechniać odpłatnie audycje wyborcze w programach publicznych i niepublicznych nadawców radiowych i telewizyjnych. Zarówno publiczni, jak i niepubliczni nadawcy rozpowszechniający audycje wyborcze odpłatnie, muszą czynić to na jednakowych warunkach dla wszystkich komitetów wyborczych.

Czas audycji wyborczych dostarczonych przez komitety wyborcze nie może przekraczać limitów ustalonych na podstawie odrębnych regulacji.

CISZA WYBORCZA – zaczyna się na 24 godziny przed dniem głosowania i trwa do jego zakończenia. Ponieważ wybory zawsze odbywają się w niedzielę, cisza wyborcza rozpocznie się w sobotę o północy i trwać będzie do czasu zamknięcia lokali wyborczych. W czasie ciszy wyborczej zabronione jest prowadzenie agitacji wyborczej. Oznacza to, że nie można wówczas zwoływać zgromadzeń, organizować pochodów i manifestacji, wygłaszać przemówień czy też rozpowszechniać materiałów wyborczych. Zabroniona jest również agitacja w lokalach wyborczych oraz na terenie budynku, w którym mieści się lokal. Jednakże plakaty i hasła wyborcze na budynkach czy ogrodzeniach umieszczone przed ciszą wyborczą mogą na nich pozostać.

W trakcie trwania ciszy wyborczej nie można podawać ani publikować wyników sondaży. Takie naruszenie traktowane jest jako przestępstwo wyborcze i skutkować może karą pieniężną od 500 tys. do 1 mln zł.

WYNIKI WYBORÓW (wprowadzenie)

Wyniki wyborów parlamentarnych uzależnione są przede wszystkim od regulacji wyborczych, w szczególności obowiązującej metodologii liczenia głosów i przekładania ich na konkretne mandaty, oraz progu wyborczego, którego przekroczenie gwarantuje danemu ugrupowaniu politycznemu udział w podziale mandatów do Sejmu RP – aktualnie dla komitetów wyborczych jest to 5% głosów oddanych na daną listę w skali całego kraju, zaś dla komitetów koalicyjnych – minimum 8% głosów. Szczególnie istotne pozostają także zasady wyborcze, takie jak powszechność i równość wyborów, oraz możliwość oddania głosu bezpośredniego w głosowaniu tajnym, co łącznie z zasadą proporcjonalności wyborów do Sejmu RP gwarantuje możliwość uzyskania wyniku w pełni uzależnionego od indywidualnych preferencji wyborców, bez jakichkolwiek ingerencji zewnętrznych.

Z punktu widzenia rywalizujących opcji politycznych, najistotniejsza jest liczba oddanych głosów i ostateczny podział mandatów, ustalany za pomocą metody D'Hondta. Dlatego tak ważne jest zapewnienie sprawnego, rzetelnego liczenia głosów i przejrzystego systemu ustalania i publikowania wyników wyborów.

PRÓG WYBORCZY – oznacza, że do Sejmu wejdą te komitety wyborcze, które przekroczą minimalny próg 5% ważnie oddanych głosów w skali kraju na dany komitet. W przypadku, gdy partia polityczna na czas wyborów połączy się z inną partią polityczną tworząc koalicję wyborczą, wówczas próg wyborczy wynosi 8%.

PODZIAŁ MANDATÓW – w wyborach do Sejmu podział mandatów odbywa się za pomocą metody D`Hondta. Zgodnie z tą metodą w pierwszej kolejności głosy oddane przez wyborców zaliczane są partii. Dopiero po uzyskaniu przez tę partię (lub partie) 5% lub 8% ważnie oddanych głosów na daną partię przydzielane są mandaty.

Metoda D`Hondta polega na podziale liczby głosów uzyskanych przez poszczególne komitety w danym okręgu wyborczym przez kolejne liczby naturalne (1, 2, 3, 4 itd.). Uzyskane wyniki należy

uporządkować według wielkości, a następnie wybrać te najwyższe. Wybiera się tyle wyników, ile mandatów przysługuje w danym okręgu wyborczym. Mandaty uzyskują kandydaci w kolejności otrzymanej liczby głosów.

Przyjmijmy, że mamy 5-cio mandatowy okręg wyborczy, w którym listy kandydatów zarejestrowały 4 komitety wyborcze: A, B, C, D. Komitety otrzymały następującą liczbę głosów: A – 3000, B - 2100, C – 900 i D – 500. W tabeli przeliczone zostały głosy według metody D` Hondta.

Komitet	Liczba głosów	Iloraz : 1	Iloraz :2	Iloraz :3	Iloraz :4	Iloraz :5
A	3000	3000	1500	1000	750	600
B	2100	2100	1050	700	525	420
C	900	900	450	300	225	180
D	500	500	250	166	125	100

Pięć największych wyników otrzymały dwa komitety – komitet A z wynikami 3000, 1500 i 1000 (komitet ten otrzyma zatem trzy mandaty), oraz komitet B z wynikami 2100 i 1050 (co oznacza dwa mandaty). Do Sejmu dostaną się ci kandydaci, którzy zdobyli największą liczbę głosów na liście komitetu, który zdobył mandaty w danym okręgu wyborczym. Oznacza to, że nie liczy się numer na liście, lecz liczba uzyskanych głosów.

Przykład

Komitet A	Komitet B
1. kandydat A – 2000	1. kandydat A – 1500
2. kandydat B – 300	2. kandydat B – 280
3. kandydat C – 200	3. kandydat C – 300
4. kandydat D – 440	4. kandydat D – 100

Jak widać – z komitetu A mandaty otrzymują: kandydat z numerem 1, 2 i 4, a z komitetu B mandaty otrzymują kandydaci z numerami 1 i 3.

LICZENIE GŁOSÓW

Czynności związane z ustaleniem wyników głosowania w obwodzie wykonują wspólnie wszyscy obecni członkowie komisji. Nie mogą zatem dzielić się oni na grupy, czy liczyć głosy pojedynczo.

Po zakończeniu głosowania przewodniczący obwodowej komisji opieczętowanie otwór urny wyborczej. Następnie, na podstawie spisu wyborców, ustalana jest liczba wyborców uprawnionych do głosowania (liczy się wszystkich wyborców umieszczonych w spisie), po czym ustala się, ilu wyborcom wydano karty do głosowania, a ile kart zostało niewykorzystanych. Po tych czynnościach komisja przystępuje do liczenia głosów: przelicza wszystkie karty wyjęte z urny, ustala liczbę kart ważnych i kart nieważnych, liczbę głosów ważnych oddanych na poszczególne listy komitetów wyborczych i każdego kandydata z tych list oraz ustala głosy nieważne. Obwodowa komisja wyborcza z ustalonych wyników sporządza protokół głosowania, który następnie wywiesza się w lokalu obwodowej komisji wyborczej w miejscu łatwo dostępnym, np. na zewnętrznych drzwiach budynku, w którym mieści się lokal. W protokole wpisuje się liczbę uprawnionych do głosowania, liczbę kart wyjętych z urny, liczbę głosów nieważnych z wymienieniem przyczyn nieważności (np. brak znaku „x” przy kandydacie z listy, postawienie znaku „x” przy kilku listach), liczbę głosów oddanych na poszczególnych kandydatów. Protokół podpisują wszyscy członkowie obecni przy jego

sporządzaniu, opatruje się go pieczęcią komisji i wprowadza wszystkie dane z protokołu do sieci elektronicznego przekazywania danych.

WYWIESZANIE PROTOKOŁÓW GŁOSOWANIA – Niezwłocznie po sporządzeniu protokołu głosowania w obwodzie, obwodowa komisja wyborcza obowiązana jest podać do publicznej wiadomości wyniki głosowania poprzez wywieszenie kopii tego protokołu w miejscu łatwo dostępnym dla wyborców, np. na zewnętrznych drzwiach budynku, w którym mieści się lokal. Kopię protokołu głosowania otrzymuje ponadto każdy członek komisji wyborczej, wójt (burmistrz, prezydent miasta) i mężowie zaufania. Kopia protokołu umieszczana jest także na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej.

Po sporządzeniu protokołu głosowania, wyniki głosowania należy wprowadzić do sieci elektronicznego przekazywania danych. Ponadto, każdemu wyborcy przysługuje możliwość dokonania wglądu do kopii protokołu w terminie 30 dni od dnia jego przekazania wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta).

USTALENIE I OGŁOSZENIE WYNIKÓW GŁOSOWANIA – Głównymi zadaniami obwodowej komisji wyborczej jest ustalenie wyników głosowania w obwodzie i podanie ich do publicznej wiadomości oraz przesłanie danych do właściwej komisji wyższego stopnia, czyli okręgowej komisji wyborczej.

Następnie okręgowa komisja wyborcza dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników głosowania w obwodzie, na podstawie czego ustala wyniki głosowania na poszczególne listy kandydatów i sporządza protokół wyników głosowania w okręgu wyborczym.

Przy ustalaniu wyników głosowania i sporządzaniu protokołu mogą być obecne osoby zgłaszające listę wyborczą. Przysługuje im prawo wniesienia uwag do protokołu, wraz z wymienieniem konkretnych zarzutów.

Przewodniczący okręgowej komisji wyborczej niezwłocznie przekazuje dane z protokołu dotyczące liczby głosów ważnych i głosów ważnych oddanych na każdą listę kandydatów oraz liczbę głosów ważnych oddanych na poszczególnych kandydatów z każdej z tych list do Państwowej Komisji Wyborczej, za pośrednictwem sieci elektronicznego przesyłania danych oraz w zabezpieczonej kopercie.

Państwowa Komisja Wyborcza, po wstępnym ustaleniu liczby głosów ważnych oraz głosów ważnych oddanych na listy kandydatów poszczególnych komitetów wyborczych w skali kraju i listy wyborcze, podaje tę informację do publicznej wiadomości oraz zawiadamia okręgowe komisje wyborcze.

Po otrzymaniu zawiadomienia, okręgowa komisja wyborcza dokonuje podziału mandatów pomiędzy uprawnione listy kandydatów w sposób omówiony pod hasłem „podział mandatów”. Następnie okręgowa komisja wyborcza podaje do publicznej wiadomości wyniki głosowania i wyniki wyborów w okręgach wyborczych.

Państwowa Komisja Wyborcza dokonuje następnie sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników wyborów posłów w okręgach wyborczych. Zweryfikowane wyniki wyborów ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej w formie obwieszczenia oraz podaje do publicznej wiadomości.

PROTESTY WYBORCZE I ODWOŁANIA, SKARGI (wprowadzenie) – Istotnym elementem systemu parlamentarnego jest to, iż wybory władz publicznych są przeprowadzane przy zapewnieniu rzetelności. Oznacza to, że odbywają się pod odpowiednim nadzorem, z zapewnieniem jawności oraz możliwości weryfikacji zarówno czynności podejmowanych w toku procesu wyborczego, jak i efektu wyboru. Kontrolę taką gwarantuje art. 101 ust. 2 Konstytucji, wprowadzając instytucję protestów wyborczych (Patrz: protesty wyborcze).

Wnoszony protest powinien zawierać nie tylko przejrzyście sformułowane zarzuty, ale też dowody, na których mają się one opierać.

Od protestów należy odróżnić odwołania, które są odrębnym środkiem zaskarżenia, służącym weryfikacji rzetelności postanowień o odmowie zarejestrowania kandydatów lub list kandydatów. Odwołania w sprawach rejestracji przez komisje wyborcze list i kandydatów wnosi się do komisarza wyborczego. Odwołania od rozstrzygnięć można kierować w trybie skargi do Państwowej Komisji Wyborczej (Patrz: Odwołania). Skargi dotyczyć mogą działalności zarówno obwodowych, jak i okręgowych komisji wyborczych. Skargi, których przedmiotem może być uchylene aktów podjętych z naruszeniem prawa lub niezgodnych z wytycznymi Państwowej Komisji Wyborczej uchwał okręgowych komisji wyborczych lub postanowień komisarzy wyborczych, należy wnosić do Państwowej Komisji Wyborczej. Natomiast skargi na uchwały Państwowej Komisji Wyborczej, zawierające jej wytyczne, wyjaśnienia lub jej postanowienia, wnosi się do Sądu Najwyższego (Patrz: Skargi).

PROTESTY WYBORCZE – dotyczyć mogą ważności wyborów (wprost przewidziane w odniesieniu do wyborów do Sejmu i Senatu w art. 101 ust. 2 Konstytucji RP, a w wyborach Prezydenta RP w art. 129 Konstytucji RP), ważności wyborów w okręgu lub ważności wyboru określonej osoby. Protest może być wniesiony jedynie z powodu dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego (art. 248-251) mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów, lub też naruszenia przepisów Kodeksu wyborczego dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów mającego wpływ na wynik wyborów.

Każdy wyborca, którego nazwisko było umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania ma prawo do wniesienia protestu przeciwko ważności wyborów z powodu dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom lub naruszenia przez organ wyborczy przepisów Kodeksu wyborczego dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów. Protest przeciwko ważności wyborów w okręgu wyborczym lub przeciwko wyborowi posła albo senatora (a także posła do Parlamentu Europejskiego, radnego lub wójta) może wnieść wyborca, którego nazwisko w dniu wyborów było umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania na obszarze danego okręgu wyborczego. Protest może wnieść również przewodniczący właściwej komisji wyborczej i pełnomocnik wyborczy.

Protest należy wnieść do Sądu Najwyższego w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyników wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw. Wymagane jest przy tym sformułowanie zarzutów oraz przedstawienie lub wskazanie dowodów, na których zarzuty te są oparte.

ODWOŁANIA to środki zaskarżania postanowień o odmowie zarejestrowania list kandydatów oraz kandydatów. W wyborach do Senatu i Sejmu rejestracji kandydatów oraz list kandydatów dokonuje okręgowa komisja wyborcza. Od jej postanowienia o odmowie zarejestrowania listy albo kandydata, osoba zgłaszająca listę może – w terminie 2 dni od podania postanowienia do publicznej wiadomości – odwołać się do Państwowej Komisji Wyborczej, a na postanowienie tej Komisji – skarga do Sądu Najwyższego. Powyższe zasady stosuje się odpowiednio do odmowy rejestracji kandydatów na senatora.

SKARGI – termin dotyczący zarówno zgłaszania nieprawidłowości w działalności odpowiednich organów wyborczych, jak i określający formalny środek zaskarżenia aktów organów wyborczych (wskazanych w Kodeksie wyborczym).

Skargi w ich pierwszym znaczeniu rozpatrywane są przez okręgowe komisje wyborcze (na działalność obwodowych komisji wyborczych), komisarzy wyborczych (na działalność terytorialnych komisji wyborczych) i Państwową Komisję Wyborczą (na działalność okręgowych komisji wyborczych oraz komisarzy wyborczych). Skutkiem skargi może być uchylenie aktów podjętych z naruszeniem prawa lub niezgodnych z wytycznymi Państwowej Komisji Wyborczej: uchwał okręgowych komisji wyborczych i postanowień komisarzy wyborczych przez Państwową Komisję Wyborczą, uchwał terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych przez komisarza wyborczego.

Skargi jako formalne środki zaskarżenia (kończące się ostatecznym rozstrzygnięciem w danym przedmiocie) mogą, w szczególności, być wnoszone do Sądu Najwyższego na uchwały Państwowej Komisji Wyborczej zawierające jej wytyczne lub wyjaśnienia oraz na postanowienia Państwowej Komisji Wyborczej w sprawie odmowy rejestracji listy kandydatów lub kandydata w wyborach parlamentarnych. Skargi wnoszone do Państwowej Komisji Wyborczej dotyczyć mogą postanowień komisarzy wyborczych w sprawie odmowy rejestracji zgłoszenia listy w całości lub co do poszczególnych kandydatów w wyborach samorządowych.

ROLA SĄDU NAJWYŻSZEGO – Sąd Najwyższy, który nie jest w Kodeksie wyborczym wymieniony wśród organów wyborczych, odgrywa istotną rolę w zakresie oceny przestrzegania prawa w odniesieniu do wyborów parlamentarnych i wyborów Prezydenta RP.

Sąd Najwyższy rozpatruje **protesty wyborcze** i **skargi** dotyczące wyborów parlamentarnych, a także skargi na odmowę przyjęcia przez Państwową Komisję Wyborczą zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego w wyborach samorządowych.

Przede wszystkim – w myśl z art. 101 ust. 1 Konstytucji RP – Sąd Najwyższy stwierdza ważność wyborów do Sejmu i Senatu. Zgodnie z Kodeksem wyborczym, Sąd Najwyższy dokonuje tego, wraz ze stwierdzeniem ważności wyboru posła albo senatora, przeciwko któremu zgłoszony został protest, nie później niż 90 dni po dniu wyborów, na podstawie sprawozdania z wyborów przedstawionego przez Państwową Komisję Wyborczą. Orzeczenie w tej sprawie wydaje Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w pełnym składzie. Podejmując uchwałę o nieważności wyborów lub nieważności wyboru posła albo senatora, Sąd Najwyższy stwierdza wygaśnięcie mandatów w zakresie unieważnienia oraz postanawia o przeprowadzeniu wyborów ponownych lub o podjęciu niektórych czynności wyborczych i wskazuje wówczas czynność, od której należy ponowić postępowanie wyborcze.